

De economie van de Europese integratie

W.T.M. Molle, The economics of European integration, Dartmouth Publishing Company, Aldershot, 1990.

De Europese economische integratie bevindt zich sinds een aantal jaren in een stroomversnelling. De belangstelling voor dit proces is sterk toegenomen en daarmee ook de stroom van nieuwe literatuur over dit onderwerp. In deze publikatiestroom neemt het boek van Willem Molle, zowel qua omvang als qua diepgang een bijzondere plaats in. Terwijl veel van de recent verschenen literatuur op vaak oppervlakkige wijze ingaat op een beperkt aantal onderdelen of aspecten van het integratieproces, presenteert Molle een uitvoering en diepgaand overzicht van het gehele terrein van de Europese economische integratie.

Tot voor kort was het nodig om de kennis over de structuur van de Europese economie, de theorie van de economische integratie en de feitelijke ontwikkeling van de integratie in Europa, aan verschillende publikaties te ontleen. In het boek van Molle komen al deze gebieden, en nog enkele andere, aan bod.

Inhoud

Het boek is verdeeld in zes delen. In het eerste deel worden de te gebruiken begrippen gedefinieerd. Hierbij wordt veel aandacht besteed aan de indeling van het integratieproces in goederenmarktintegratie, integratie van de markten van produktiefactoren en beleidsintegratie. Dit handzame onderscheid wordt ook in de rest van het boek als leidraad voor de behandeling van de integratieproblematiek gehanteerd. Het eerste deel bevat tevens een overzicht van de geschiedenis van de economische integratie in Europa. De nadruk valt hierbij helaas in sterke mate op de periode vóór 1945. Een uitgebreidere behandeling van de hoofdlijnen van de ontwikkelingen ná 1945 zou in dit inleidende deel aan te bevelen zijn geweest ten einde de lezer in staat te stellen de latere behandeling van detailonderwerpen in het algemene kader te plaatsen. Wel wordt

in dit deel voldoende aandacht geschonken aan de institutionele structuur van de Europese Gemeenschap en de aard van de besluitvormingsprocessen in dit kader.

Het tweede deel van het boek is gewijd aan de theorie van de economische integratie. Allereerst wordt de goederenmarktintegratie besproken aan de hand van de douane-unietheorie. De gevolgen van de vorming van een douane-unie worden door Molle verdeeld in korte termijn statische effecten – dit zijn de allocatie- en ruilvoeteffecten – en de lange termijn herstructureringseffecten, waaronder de verhoging van de efficiëntie onder de druk van de toegenome concurrentie en de benutting van schaalvoordelen.

Molle vermijdt op verdedigbare gronden de gebruikelijke term 'dynamische effecten', maar maakt ook geen melding van de mogelijk positieve effecten van integratie op de investeringsneiging en besteedt maar heel weinig aandacht aan de mogelijke stimulansen die van integratie uitgaan op de technische vooruitgang en de innovatie. Ook is het jammer dat de behandeling van de douane-unietheorie ontsierd wordt door enkele storende onvolkomenheden in de figuren en de tekst.

In andere hoofdstukken worden de gevolgen van de liberalisatie van het verkeer van produktiefactoren en de effecten van de beleidsintegratie besproken. Ten behoeve van een ordelijke behandeling van dit laatste onderwerp wordt het beleid verdeeld in allocatie-, stabilisatie- en herverdelingsbeleid. Aldus wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan de effecten van het wegnemen van niet-tarifaire belemmeringen, de integratie van het macro-economische beleid en de noodzaak tussen de integrerende landen een herverdelingsmechanisme in het leven te roepen om elk land in de voordelen van de integratie te laten delen. Helaas wordt hier geen aandacht besteed

aan de brandende vraag of en in hoeverre het nationale inkomensherverdelingsbeleid in een economische en monetaire unie zal moeten worden aangepast aan dat van de partners om onderlinge concurrentievervalsingen te voorkomen.

In het derde deel wordt dan de praktijk van de integratie in het kader van de Europese Gemeenschap (gedeeltelijk) besproken. Allereerst wordt aandacht besteed aan de douane-uniebepalingen van het EEG-verdrag. Vervolgens wordt ingegaan op de feitelijke integratie van goederenmarkten, dat wil zeggen op het functioneren van de douane-unie. Na een schets van de ontwikkeling van het onderlinge handelsverkeer en de handel met derde landen, volgt een bespreking van het integratie-effect op deze handel en de daaraan verbonden welvaartseffecten. Terwijl de schattingen van het effect op de handel in het algemeen zeer aanzienlijk zijn (10-30% toename), zijn ze, paradoxaal genoeg, voor het reële inkomen veel lager (minder dan 1% toename). Vervolgens wordt aandacht besteed aan de integratie van de markten voor produktiefactoren. Ook hier wordt achtereenvolgens de regelgeving door de Europese Gemeenschap, de feitelijke ontwikkelingen van het factorverkeer en de welvaartsgevolgen van het integratie-effect hierin besproken.

Het vierde deel van het boek is gewijd aan de structuur van de Westeuropese economie. Daarbij wordt aandacht besteed aan vijf sectoren, namelijk de landbouw, de industrie, de energievoorziening, de dienstverlening en het vervoer. Steeds wordt een schets van de sector gegeven en wordt het Gemeenschapsbeleid ter zake behandeld. Heel duidelijk komt naar voren hoe verschillend dit beleid in de diverse sectoren is.

Tegenover de voornamelijk op bevordering van de concurrentie gerichte politiek in de industrie en de dienstensector staat met name de sterke regulering en bescherming in de agrarische sector. De hierdoor veroorzaakte overproductie is niet alleen op Europees niveau een duidelijke misallocatie, maar ook op wereldschaal. Het is te hopen dat onder druk van het streven naar een grotere liberalisatie van de wereldhandel aan deze anomalie spoedig een einde wordt gemaakt.

Het voorlaatste deel behandelt de stand van de feitelijke beleidsintegratie in de Europese Gemeenschap. Hier komen de recentste ontwikke-

lingen op dit terrein aan de orde. In het hoofdstuk over het allocatiebeleid wordt behalve het mededingingsbeleid met name het programma ter eliminering van de nog bestaande hinderpalen voor het vrije verkeer binnen de EG van goederen, diensten, kapitaal en arbeid (bekend onder de naam 'interne markt' of 'Europa 1992') besproken.

In het hoofdstuk gewijd aan het macro-economische stabilisatiebeleid wordt veel aandacht besteed aan de toekomstige Economische en Monetair Unie. In het hoofdstuk over het herverdelingsbeleid, waar het regionale en sociale beleid in het kader van de Europese Gemeenschap wordt besproken, kan veel minder melding worden gemaakt van nieuwe, grote initiatieven, al zullen zoals bekend de zogenaamde structuurfondsen tussen 1986 en 1992 in omvang verdubbeld worden. Een echte toenadering van sociale en economische omstandigheden in de Gemeenschap zal echter nog wel even op zich laten wachten.

In het zesde en laatste deel – dat uit slechts één hoofdstuk bestaat – worden ten slotte de conclusies betreffende het Europese economische integratieproces getrokken: veel is al gerealiseerd, maar er zal ook nog veel moeten gebeuren. Op basis van de huidige dynamiek van het integratieproces mag men aannemen dat dit laatste op termijn wel tot stand zal komen.

In discussie met de auteur

Ik heb veel waardering voor het omvattende en diepgaande karakter van het werk van Willem Molle. Het is zonder meer het beste boek dat thans op dit gebied bestaat; dit ondanks de technische onvolkomenheden die hierboven werden gesignaleerd en die hopelijk in de volgende drukken zullen zijn gecorrigeerd. Zoals in het voorgaande al bleek is het onvermijdelijk dat dit boek met z'n karakter van alomvattend overzichtswerk bij menigeen tijdens het lezen de behoefte oproept om op verschillende punten met de auteur in discussie te gaan.

In dit verband heb ik twee opmerkingen van meer algemene aard. De eerste heeft betrekking op de in het boek gehanteerde indeling. De scheiding tussen de behandeling van de theorie, de regelgeving voor en ontwikkeling van de markten van goederen en produktiefactoren, de verschillende economische sectoren en de beleidsintegratie leidt ertoe dat

nauw samenhangende onderwerpen in mootjes zijn gehakt en op verschillende plaatsen worden behandeld. Zo wordt de theorie van de douane-unie in hoofdstuk 5 uiteengezet, terwijl de effecten van de douane-unie in de EEG in hoofdstuk 8 worden besproken. Gecomplieerder is de behandeling van de niet-tarifaire handelsbelemmeringen. Deze vindt men niet onder de douane-unietheorie, maar onder de beleidsintegratie in hoofdstuk 7. Bij de bespreking van de ontwikkeling van de handel in de EEG in hoofdstuk 8 wordt er niet over gerept, en evenmin bij de behandeling der sectoren. Het onderwerp komt pas weer ter sprake in hoofdstuk 16 bij de integratie van het allocatiebeleid. Ook in dit hoofdstuk komt voor het eerst het 'Interne markt programma' ter sprake, terwijl dit toch zo'n belangrijke ontwikkeling voor de Gemeenschap betekent. Dit laatste euvel zou, zoals al eerder is aangegeven, opgevangen kunnen worden door in het inleidende deel de hoofdlijnen der ontwikkeling na

het tot stand komen van de Europese Gemeenschap op te nemen. In het algemeen geldt dat wie een nauwe aansluiting van theorie en empirische resultaten wenst, vaak in het boek zal moeten bladeren.

Een tweede algemene opmerking heeft betrekking op de vraag of gezien de snelle ontwikkelingen op het door Molle beschreven terrein het boek niet snel verouderd zal zijn. Ik acht dit gevaar niet groot. De nadruk van de auteur op de theorie van de integratie en de structurele ontwikkelingen in Europa maakt het de lezer mogelijk de betekenis van nieuwe ontwikkelingen zelfstandig te analyseren en in de juiste context te plaatsen. Uiteraard zal de feitelijk informatie in het boek na verloop van tijd gedateerd raken. Mede om dit probleem op te vangen, wens ik het boek vele herdrukken toe.

W.G.C.M. Haack

De auteur is docent Europese economische integratie aan de Universiteit van Amsterdam.